

ZA LJEPŠU LITURGIJU I ZDRAVIJU PUČKU POBOŽNOST

Kršćani vjeruju da se po liturgiji događa neprestano djelovanje otkupljenja koje se jednom zauvijek dogodilo u Isusu Kristu. Budući da je liturgija djelo Krista svećenika i vjernikâ koji su u određenom vremenu i prostoru u njega ucijepljeni, ona je s jedne strane odraz Božje inicijative spasenja u Isusu Kristu a s druge strane odraz ljudskog odgovora u konkretnoj osobi, odnosno zajednici sa svim ambijentalnim osebinama.¹ Stoga s tim u svezi možemo reći da je liturgija kao djelo Krista Svećenika i kao čin vjere nepromjenjiva, ali kao čin konkretne zajednice podvrgnuta je općem stanju, karakteristikama, mentalitetu, dobi i kulturi dotične zajednice. Zato povijesno gledano, govorimo o nastajanju liturgije ili liturgijskih obreda, govorimo o liturgijskom procvatu, renesansi ili obnovi, o liturgijskim pokretima, koji imaju za cilj prodrijeti u bit liturgije i misterija, a ne samo stvarati nove oblike liturgijskog izražavanja.

Nakon liturgijske obnove II. vatikanskog sabora, često se govori o opustošenju rimske liturgije prijelazom na žive narodne jezike i o potrebi nove dublje obnove.² Uvođenjem narodnog jezika, rimska liturgija je izgubila svoju prostornu proširenost i vjekovni sjaj, a odjednom se nije moglo narodne elemente u dostatnoj mjeri uvrstiti na ispravni način u pojedine dijelove liturgije. U pastoralu mladih i djece, naročito u katehezi, pokusnim se experimentima unose elementi

¹ Usp. SC 5.6. i 7.

² Između ostaloga, istaknimo naslov: MARTIN KIRIGIN, Za dublju liturgijsku obnovu. *Služba Božja*, 4 — 1993., 359-364.

šansone, plesa ritmike, mimike i drugih slobodnih izražavanja koja imaju za cilj posvješćivanje iskustva vjere te se na taj način prenose iz kateheze u liturgiju. Starijem naraštaju privlačni su za liturgiju elementi narodnih običaja, pučkih popjevki i posebno pučkih pobožnosti.

Ovdje želimo svratiti pozornost kako elementi zdrave pučke pobožnosti mogu obogatiti liturgiju konkretne zajednice, a za uzvrat će liturgija poučiti, odnosno usmjeriti vjernike na ciljeve i sadržaje pučke pobožnosti koji nadilaze opću religioznost ili praznovjerje, te ostatke poganske kulturne baštine.

To je posebno važno naglasiti s obzirom na novonastalu situaciju u vrednovanju naše hrvatske kulturne baštine za pojedine blagdane u sredstvima javnog priopćavanja, u školskom odgoju i obrazovanju, u novim društvenim prilikama, tim više što se tim izričajima pučke religioznosti često pridaje velika pozornost na štetu ispravnih sadržaja kršćanske vjere. Bez pravog usmjerenja pučke pobožnosti i osmišljenja novonastale prakse izražavanja religioznosti, samo izvanjskim slavljenjem blagdana, stvaranjem običaja i mentaliteta slavljenja bez bitnih kršćanskih sadržaja, dobivamo krivi odgoj u vjeri povezan s mentalitetom, običajima i kulturom koji je samo prividno kršćanski.

Ovdje treba naglasiti da naši biskupi ističu u *Temeljnim smjernicama o obnovi religioznog odgoja i kateheze*, o pučkoj pobožnosti, da je "bogatstvo naše pučke pobožnosti — jedan od izraza kršćanske vjere i jedan od izvora kršćanskog odgoja,"³ te utemeljuju svoju tvrdnju na izričaju Crkve o tom pitanju na Konstituciji SC.⁴ Jednako tako vrednuje pučku pobožnost i najnoviji *Katekizam Katoličke Crkve*.⁵

S obzirom na našu situaciju, biskupi bilježe: "U nas se pučka pobožnost očuvala na različitim prostorim a i u različitim slojevima vjernika u oblicima drevnih molitvenih obrazaca, u raznim religiozno-kulturnim običajima vezanima uz liturgijska vremena i blagdane (npr. došašće, Božić, korizma, pojedini svetački blagdani i sl.), zatim posebno u mnogovrsnim oblicima pobožnosti prema Presvetoj Djevici,

³ Radosno naviještanje Evandjelja, (RNE), str. 16. br. 41.

⁴ SC 37, 13.

⁵ *Katekizam Katoličke Crkve* (KKC), br. 1674 — 1679.

u nekim drevnim ophodima, procesijama, hodočašćima, u oblicima čašćenja križa, i dr. Kroz duga, posebno krizna povijesna razdoblja Crkve i naroda u nas, pučka je pobožnost bila vjerni nosilac i svjedok vjere i kulturno-duhovne baštine⁶.

U ime Crkve, biskupi predlažu odgojiteljima u vjeri i katehetama da budu pozorni na zdrave oblike pučke pobožnosti, da ih pročišćavaju od izobličenja i lakovjernosti,⁷ što više da u njima pronalaze izvorne putove u obnovi odgoja u vjeri te u obnovi liturgijskih i drugih molitvenih slavlja u našim kršćanskim zajednicama.

Upravo nadošla situacija nuka nas na razmišljanje kako stare sadržaje pručkih pobožnosti na nov način iskoristiti u pastoralnom kalendaru građanske i školske godine. Mnoge crkvene pučke pobožnosti, poput križnog puta, euharistijskog blagoslova (večernica) svibanjskih i listopadskih pobožnosti imaju svoje vjekovne tradicije razvoja i postojanja. Druge, kao pobožnost Srcu Isusovu i Marijinu su novijeg datuma, ali gube negdje svoju popularnost. Zatim blagdan Svete Obitelji, Misijska nedjelja, te najnovije kao Majčin dan, Dan mira, Dan očeva, Dan zvanja, Dan kruha i druge, koje su uvedene iz pastoralnih potreba tek zaživljuju i pokazuju duhovno ozračje našeg vremena.

Službeni liturgijski kalendar se opire unošenju takvih sadržaja, vjerojatno iz opravdane bojazni da se širokom lepezom sadržaja ne naruši ili potamni osnovni ciklus liturgijskog vremena. Trebalo bi se upravo dogoditi suprotno, to jest obostrano obogaćenje, jer kao što je istaknuto u naslovu ide se za ljepšom, kreativnijom liturgijom koja će biti prožeta narodnom dušom, a time će pučka pobožnost dobiti zdravi temelj i usmjerenje spasenjskom cilju koji joj za uzvrat daje liturgija svojim sadržajem. Bez tog prožimanja liturgija ostaje bez topline a pučka pobožnost se gubi u raznim nepovezanim oblicima bez pravog sadržaja.

S tim u svezi trebalo bi misliti, kako iskoristiti možda već zaboravljene pjesme i molitve u običajima pojedinog kraja za sveta

⁶ RNE, 41.

⁷ Usp. i LG 67.

vremena došašća i Božića, korizme i Uskrsa, pojedinih narodu omiljenih svetaca i župskih blagdana, te ih "ucijepiti" u liturgijska slavlja, službe riječi, kod prinosa darova, kao simbole mjesta ili kraja, koji će to bogoslužje obilježiti kao izrazito duhovno bogatstvo dotične zajednice.

Jednako tako trebalo bi vrednovati običaje povezane sa pučkom pobožnošću koji se odnose na posvetu kršćanskog života od rođenja pa do smrti, koji su spojeni sa primanjem sakramenata, napose krštenja ili vjenčanja, ili s obredom sprovoda.

I doista, promotrimo li samo letimično u mislima blagdane i slavlja, kada su nam crkve pune bilo na zapovjedne ili nezapovjedne blagdane, onda je to uvijek spojeno s nekim običajem ili blagoslovom ili sa pobožnosti, kada se za vjernike u crkvi događa nešto opipljivo spojeno sa životom, kada su vjernici u svijećama, jelu, daru, procesiji ili molitvama donijeli dio svoga života.

Jesmo li se ikada zapitali, kako to da je Božić postao naš najljepši blagdan, kada su nam sve crkve premalene i sve kuće raspjevane i okićene, dok za uskrsne obrede i bdijenje uspijemo oduševiti tek najelitnije vjernike?! U Velikom ili Svetom tjednu nam je najposjećeniji Veliki petak sa proživljavanjem muke Isusove i klanjanjem križu, dok nam je Veliki četvrtak ostao kao neki uvod u sve događaje pashalnog misterija bez većeg posjeta. Ali, zato je najposjećenija misa uskrsnih blagdana ona s blagoslovom jestvina na uskrsno jutro!

Znati spojiti pučke pobožnosti i narodne običaje - koji su spojeni sa životom konkretnog čovjeka - sa liturgijom, znači na primjer isto što i kićenje bora za Božić i bojanje pisanica za Uskrs podići u sadržaj slavljenja života koji nam Bog dariva po otajstvu vjere što ga slavimo u tim blagdanima, po životu koji se otkriva u životu našeg Spasitelja i Otkupitelja.

Sva liturgija, čitavim svojim bićem upravo teži za posvećenjem ljudskog života u konkretnom vremenu i prostoru molitvom i blagoslovom. Čini se da se nakon ateizacije i sekularizacije našeg prostora iz prijašnjeg sustava u tome slabo snalazimo, dok nismo zadovoljni načinom blagoslova i prisustvom vjerskih službenika kod otvaranja društvenih objekata ili sredstava, što se vidi iz raznih napisa u

“Glasu Koncila”, gdje se postavlja u pitanje svrsishodnost blagoslova za ono čime će se služiti i nevjernici ili pripadnici drugih vjera, kao i način na koji se ti blagoslovi čine, a ne nastoji im se dati neki novi oblik u kojem će u prvi plan doći evangelizacija okoline.

Jedanako tako često nismo zadovoljni sadržajem molitava vjernih kojih bi se sastavljači morali ugledati na izvore liturgije, kako je upravo molitva vjernih crpila svoje zazive i oblike prošnja iz litanija, što nam posebno svjedoči bogoslužje Vazmenog bdijenja, ili uzor molitve vjernih Rimskog misala, gdje je odlika zaziva odnosno prošnji jednostavnost, kratkoća, jasnoća i jezgrovitost, a ne neko “propovijedanje” dragom Bogu ili tumačenje pojmova naših prošnji i zaziva. Zar se po tom uzoru ne bi i dijelovi litanija mogli unjeti prigodice kao zazivi molitve vjernih u bogoslužje riječi?

Navedeni primjeri nam teoretski pokazuju kako bismo mogli na sličan način praktički upotpuniti sadržaje naših bogoslužja u školskoj, građanskoj i liturgijskoj godini, za početak i kraj školske godine, građanske godine u pojedinim prilikama a u liturgijskoj godini naći najzgodnija mjesta prilagođena životu i slavlju konkretnih ljudi za posvećenje života i življenja vjere.

Daljnja razrada primjene pojedinih običaja i pobožnosti u pojedinom obredu i liturgiji bili bi praktični modeli, iskustva i upute što bi se mogli naći na stranicama ove liturgijsko-pastoralne revije.

Josip Jakšić

Zagreb — Vukomerec